

ARTICULA

Artimagazine voor en van Artileden

Nr. 37 - Juni 2026

2

Stefan Kasper
vanitasthematiek

4

Senad Alic
op toeval
vertrouwen

7

Kunstbeschouwing
herstel van een
traditie

8

Ying Shan Hu
pianorecital
in Arti

10

Geometrisch Abstract
de essentie en
schoonheid van kunst

13

Tekening
Sonata Lepaitè

14

Caro Bensa
Lady Solid:
toegankelijk en
geheimzinnig

16

Paul Dikker
perifeer sententialisme

18

Jasper van Iperen
nieuw gezicht in
de sociëteit

20

Peter Verstegen
vertaler, schrijver,
dichter

22

Mimi Garritsen
nieuwe medewerkster
financiële administratie

24

Robert Weller en Ulrike
Aussems jarenlange
band met Arti

26

André Benoît Taurel
de man die
Arti bedacht (2)

28

Artilid
Konstantin Mindadze
deelnemer aan
de Biënnale

30

Het depot een plek
vol verrassende
ontdekkingen

31

Willem de Zwijger
Herdenking 400e
geboortedag en Arti

32

Colofon

Senad Alic 'Stemmen die niet gehoord worden' Foto: George Maas

Een gesprek met Stefan Kasper

Je moet het geheim leren kennen anders zie je het niet

Ronald Ruseler

Foto's: Stefan Kasper

Het wemelt en dwarrelt in het werk van Stefan Kasper, maar evenzogoed blijft het onderwerp statisch op zijn plek. Dan staat de beweging stil en wordt zijn kunstwerk een object waar de tijd even niet aanwezig is.

In zijn composities komen dansende skeletten voor en schedels in alle kleuren en maten of bloemen waaronder de paardenbloem: vaste onderdelen van de vanitasthematiek, die een dominante rol speelde in de 16e- en 17e-eeuwse schilderkunst. Dat waren genrevoorstellingen ter lering en vermaak. Kasper voegt aan deze eeuwenoude traditie een eigentijdse variant toe.

Vanitas

"Als je op zoek bent naar de rode draad in mijn oeuvre, dan is dat de vanitasthematiek. Ik keer steeds weer terug naar dat thema of ik het nu wil of niet. Ik reageer daarmee op de kunstgeschiedenis en wil mij verhouden tot de grote historie waar wij deel van uitmaken. Ik probeer met mijn werk een antwoord te formuleren op deze eeuwenoude materie met een combinatie van ernst en humor", vertelt Stefan gezeten in zijn klassieke atelier in het oude

stadsmonument te Haarlem, waar het kunstenaarscollectief HORIZONVERTIKAAL is gevestigd. De historische ambiance sluit naadloos aan bij de gespreksstof. Het leven als schouwtoneel, waarin wij tegelijk de bezoekers, beschouwers en acteurs zijn.

Het levenstheater en de dodendans

Eigenlijk is het genrestuk een verzamelbegrip, want voor de 17e-eeuwer was alleen het onderwerp een

aanduiding voor de voorstelling. De schilderijen kregen omschrijvingen mee als het bordeeltgen, een conversatie, musyk, een geselschap of boeren maeltyt. De werkelijkheid werd als blijspel opgevoerd waar spot en verholten symboliek onderdeel waren van het levenstheater, het imitatio vitae. Door te lachen ontstaat er ruimte voor het uitspreken van de waarheid.

Anders is het met voorstellingen van de Dodendans, want de alom aanwezige dood is in alle culturen een vaste medereiziger van de mens. De dodencultus is een universeel gegeven.

Bij veel Boeddhistische tempels staan aan weerszijden gevaarlijk uitziende wachters die de kwade geesten schrik aanjagen. Zij houden negatieve energie tegen. Djinns, bosgeesten en duivels worden over de hele wereld met rituelen bestreden. Daarin wordt niemand ontzien: de koning niet, de priesters niet, de rijkwaard of woekeraar niet, het liefdespaar niet en de gewone mensen niet. Huiver, griezel en sidder, alleen 'ist der Tod niet altijd ein Meister aus Deutschland. Oh gruwel!'

In tegenstelling tot het gedicht Todesfuge van Paul Celan komt in vele spook- en volksverhalen spot om de hoek kijken, want bij zo'n dodendans sluit geregeld een stoet aan van zotten, dwazen en goedgelovige onnozelaars én er is plaats voor de paljas.

Andere Tijden

Het internet en de sociale media die zich steeds agressiever manifesteren zijn fenomenen die ons behoorlijk in de greep hebben. Aan TikTok of Instagram ontkom je bijna niet.

"Ik heb dit jaar een kattenserie gemaakt als reflectie op de kattenfilmpjes die regelmatig aan ons voorbij trekken. Daar worden zij als lief en schattig gepresenteerd, terwijl het in hun aard nog steeds een niet mis te verstaan roofdier is. Wij projecteren onze menselijke affectie op die beesten en schotelen de gebruikers van TikTok of Instagram een ideale wereld voor. Wij moeten ons ervan bewust blijven dat het een façade is. Nep dus. Mijn katten heb ik daarom een kraag gegeven om die illusie te doorbreken. Is het dier gewond geweest, geopereerd of verwijst het naar de emblemata waar de molenkraag van satijn en kant vroeger stond voor macht en rijkdom van succesvolle burgers?

Gefascineerd blij ik de Blingbling en glittercultuur of de Hiphop volgen. Het levert veel nieuwe kunst op en daar ga ik in mijn denken net zo makkelijk in mee. De overgang tussen ernst en lichtvoetigheid maakt voor mij het leven dragelijker. Ik sta open voor de onschuldige blik, het nieuwe en vooral het spel."

Het geheim

De beeldcultuur is momenteel het primaire uitgangspunt van ons dagelijks bestaan geworden en dan moet de invloed van AI zich nog ten volle ontwikkelen. Wij zullen moeten leren leven met kennis die hallucineert, omdat de bronnen niet altijd aansluiten op de vraag. Wat zijn onze voordelen en waar gaan we straks de mist mee in?

Misschien hebben wij over een tijdje wel een nieuwe Erasmus nodig die ons terugbrengt naar de klassieken van onze eigen eeuw. Misschien geeft hij of zij ons de letter, het woord, het boek en de onafhankelijke geest weer terug.

Stefan Kasper laat zich er niet van weerhouden om met gepaste ironie de wereld van nu vast te leggen.

De objecten van bronzen paardenbloemen staan verspreid door het atelier. Bij Kasper is het geen onwillig onkruid dat zich subiet overgeeft als je het uit de grond trekt en meteen slap wordt, maar een hardnekkig op het voortbestaan gericht plantje. Een heel moedig plantje zelfs. Zijn kartonnen dragers liggen gevouwen of half in een vorm gesneden om hem heen of hangen quasi-zwaar aan de muur. Zogenaamd wegwerpmateriaal maar met eigenschappen van goud. Zijn atelier is een ruimte waar het spel de toon voert. Met voorkennis bepaalt hij er de regels, is de regisseur van kunst die aandacht vraagt, waarbij geduldig kijken vereist is. Niks wegwerp of vluchtig. Je moet alleen het geheim leren kennen anders zie je het niet.

info <https://stefankasper.nl>

Senad Alic brengt kunst naar de AZC's

Camiel Hamans

Foto's George Maas

“Het toeval heeft me naar Nederland gebracht en het toeval heeft me ook kunstenaar gemaakt,” begint Senad Alic (Sarajewo, 1960) zijn verhaal. “Ik heb geleerd het toeval te vertrouwen en me erdoor te laten verrassen.”

“Ik wilde als jongen graag naar de kunstacademie, maar mijn vader was daar niet voor. Hij was ingenieur en vond dat ik beter ook zo'n beroep kon kiezen. Daarmee had je zekerheid en werd je in het Joegoslavië van die tijd met respect behandeld. Mijn oudste broer is arts, de jongste dierenarts. Ik volgde daarom het advies van mijn vader op en werd ook ingenieur. Vijf jaar heb ik gewerkt in dezelfde fabriek waar ook mijn vader werkte. Ondertussen bleef ik wel tekenen en schilderen. Die fabriek, dat was niet mijn plek, maar misschien zou het altijd zo gebleven zijn, als de oorlog niet uitgebroken was. We probeerden weg te komen, mijn vrouw en ik, met een zootje van zes maanden. Onze dochter is later in Nederland geboren. De grenzen naar West Europa zaten dicht, potdicht. Dag in dag uit probeerden we opnieuw Duitsland in te komen. Tevergeefs. Mijn vrouw had indertijd een jaar in Halle gestudeerd. Dat

was toen nog DDR. Op een dag komt ze per toeval in gesprek met een douanier die uit Halle kwam. Hij heeft ons geholpen en zo zijn we de grens overgekomen. We kwamen in West-Duitsland terecht. Daar troffen we opnieuw toevallig iemand die zei dat hij naar Nederland ging. Hij had vervoer en nog plek over en vroeg of wij mee wilden. Het toeval heeft ons naar Nederland gebracht. Wat deed het ertoe, dachten we, waar je zat, we rekenden erop snel terug te kunnen.”

Nieuwsgierig

“Zo kwamen we in Burgh-Haamstede terecht. Dat was in 1992. Burgh-Haamstede op Schouwen-Duiveland is een nogal gesloten gemeenschap van een dikke 4.000 inwoners. Ineens kwamen daar zo'n 350 mensen van buiten bij. Dat voelt veel voor zo'n dorp, maar iedereen was nieuwsgierig. Mensen van het dorp waren nieuwsgierig naar ons en wij bewoners van het AZC naar hen. Ik sprak alleen Servo-Kroatisch en Russisch en ik had wat Latijn op school gehad. Geen westerse talen. In het opvangcentrum had ik niet veel te doen, dus ben ik gaan tekenen en schilderen. Toen ontdekte ik dat je met kunst kunt communiceren, dat je zonder woorden een verhaal kunt vertellen. In het dorp was een kunstenaar die workshops organiseerde voor de mensen in het AZC, maar ook voor mensen uit Burgh-Haamstede zelf. Daar ben ik me voor het eerst op community art gaan richten. Toen ik later naar Amsterdam verhuisde, ben ik daarmee door gegaan. Ik ben nu al dertig jaar met community art bezig, dat wil zeggen dat ik – als ik anderen ontmoet – probeer elkaars verhalen zichtbaar te

maken. Die geef ik vorm in een schilderij of een tekening en op basis daarvan probeer ik in gesprek met de anderen te komen.”

50 Jaar arbeidsmigratie

“Toen we eenmaal in Amsterdam waren, heb ik twee jaar een kunstopleiding gevolgd en heb ik lessen bij kunstenaars genomen. Tegenwoordig ben ik voltijds kunstenaar en sinds een paar jaar lid van Arti, waar ik al in 2001 geëxposeerd had. Ik maak tekeningen voor boeken en kranten, illustreer, produceer zelf boeken, maar maak ook vrij werk. Daarnaast community art. Ik wil wat terug doen. Ik ben nu 15 jaar artistiek leider van Stichting de Werkelijkheid, een netwerk van een honderdtal maatschappelijk bewuste kunstenaars die in Nederland wonen en werken, maar afkomstig zijn van elders: Afghanistan, Rusland, Syrië, Irak, Sierra Leone, Polen, voormalig Joegoslavië enzovoort. We voeren grote en kleine projecten uit, al naar gelang behoefte en belangstelling. We bieden lezingen aan, geven workshops, ook van zang en dans, bemiddelen bij opdrachten, richten exposities in en zijn specialist in community art-projecten. Een groot project was ‘50 jaar arbeidsmigratie in Nederland’. Daarvoor hebben we met drie generaties migranten en nazaten van migranten gesproken en hun verhalen in beeld gebracht. We hebben bij Podium Mozaïek aan de Bos- en Lommerweg tien voorstellingen gerealiseerd met acteurs, hebben rondleidingen door de stad verzorgd en exposities van foto's en beeldende kunst opgezet.”

De Werkelijkheid

“Ik werk via de stichting de Werkelijkheid en samen met de Stichting Blik Bijzonder, dat is een groep theatermakers, met mensen die lijden aan beginnende dementie. Daar begin ik dan met een schilderij van mezelf en vertel erover, hoe ik mijn eigen gedachten op papier weet te krijgen. Ik nodig ze uit om dit zelf ook te proberen. Heel speels. Ik laat ze werken met zelf gemaakt rare, bizarre kwasten, zodat het beeld dat ontstaat sowieso op toeval gebaseerd is. Vervolgens kijken we samen naar de werken die gemaakt zijn en praten erover. De maker komt als laatste aan bod en mag dan vertellen waarom hij dit werk gemaakt heeft. Helemaal aan het eind organiseren wij een mooie tentoonstelling, waar familie en mantelzorgers kunnen komen kijken.”

Museum

“Ik ben ook al vanaf het begin, 25 jaar geleden, betrokken bij Stichting De Vrolijkheid die met kinderen, jongeren en volwassenen in asielzoekerscentra werkt. De laatste jaren doe ik dit met een klein team. We gaan met kinderen naar musea, zoals bijvoorbeeld het Van Goghmuseum. We kijken samen naar

kunst en vervolgens nodig ik de kinderen uit hun eigen gedachten op papier te brengen. Binnen het AZC organiseren we een reeks workshops waarbij diverse technieken geïntroduceerd worden, die veel ruimte laten voor toeval en experiment. Het is van belang dat de kinderen vertrouwen krijgen in het proces, dat zij er eigenaar van worden en dat ze niet meteen aan een resultaat denken. In zo'n serie bijeenkomsten proberen we bijvoorbeeld allerlei verschillende druktechnieken uit. Aan het eind van de workshop is er steeds een presentatie in de vorm van een mooie tentoonstelling, een installatie in het museum. In het Dordrechts Museum hadden we een 3D expo; je had de trotse blik van de kinderen, maar ook van de ouders eens moeten zien. In september gaan we met kinderen aan de slag in het Migratiemuseum Fenix in Rotterdam. Ik verheug me nu al.”

Boek

“Ik heb altijd getekend, schetsboeken en notitieboeken vol en daar ook vaak teksten bij geschreven. Op een gegeven moment vroeg ik mezelf af, waarom doe je niets met al dat materiaal. Waarom maak je er geen boek van. Ik ben gaan bladeren en zoeken in mijn schetsboeken, heb het materiaal geordend en aan een paar mensen laten lezen. Die reageerden enthousiast en dus dacht ik ‘het is tijd voor mijn boek en mijn verhaal’. Toen was het alleen nog nodig een uitgever te vinden. Weer kwam het toeval op mijn weg. Ik zou naar een bijeenkomst gaan waar boeken gepresenteerd werden over migratie, maar ik was ziek en stuurde op het laatste moment een bericht van verhindering aan een appgroep. Vervolgens kreeg ik een telefoontje van iemand uit die groep die zo mijn naam gezien had, Paul Roosenstein. Hij was blij dat hij me nu gevonden had. In 1999 had hij al paar schilderijen van me gekocht via een galerie,

maar die wilde mijn contactgegevens niet doorgeven. Ik vroeg hem 'Wat doe jij?' 'Ik heb een uitgeverij,' was het antwoord. We hebben een afspraak gemaakt en mijn boek 'Was het zo' had een uitgever, Uitgeverij SWP. Weer toeval. Vijftig tekeningen en verhalen met mijn verhaal over socialistisch Joegoslavië, mijn jeugd, familie, de jaren van Tito, de oorlog, het vertrek naar uiteindelijk Nederland en mijn wedergeboorte als kunstenaar."

Terug naar het AZC

"Toen ik uit het AZC kwam en op een zo geïsoleerde plek de kracht van kunst als communicatie middel had ervaren, besloot ik: ik ga terug. Veel van de mensen die jarenlang in een AZC gezeten hebben, willen daar nooit meer naar terug. Begrijpe-

lijk. Maar ik wel, ik wil kunst naar de AZC's brengen. Kunst kan de wereld niet veranderen, maar kunst kan wel mensen in beweging brengen en dat kan als een olievlek werken, zodat tenslotte de wereld in beweging komt. Ik probeer iets te zetten tegenover de angst en mensen ervan te weerhouden weg te kijken. Met mijn werk wil ik aandacht vragen voor de complexe, uit elkaar vallende samenleving; wil ik mensen via projecten bij elkaar brengen, zodat zij hun eigen verhaal met elkaar kunnen delen en hopelijk ook vanuit een andere perspectief naar elkaar kunnen kijken.

In 'De Kloof', mijn laatste boek, een beeld-leporello met een beetje tekst, laat ik zien wat de gevolgen zijn van de polarisatie die nu aangewakkerd wordt. Ik herken in Nederland wat ik eind jaren '80 in Joegoslavië heb meegemaakt. Eerst worden dingen heel voorzichtig gezegd, dan luider, totdat aan het eind al die negativiteit normaal gevonden en geloofd wordt. Zodat we tenslotte in een tunnelvisie geraken, waarin het vuur van de haat snel het enige licht wordt.

Ook in mijn autonoom werk komt dit thema terug. Ik wil het publiek laten begrijpen wat vluchtelingen allemaal achter zich moeten laten: hun taal, hun muziek, hun familie, hun eten, de natuur, het zicht op het landschap waarin ze opgegroeid. Alles wat ooit veiligheid, vertrouwen gaf is onder hun bestaan weggeslagen. Je laat dit niet zomaar achter. Om je lijf en je leven te redden, verlies je al het andere. Dat probeer ik over het voetlicht te brengen, als tegenwicht tegen de propaganda waarmee de mensen gebombardeerd worden. Dat ik dit doe is géén toeval, maar bewuste actie."

info

<https://www.senadalic.nl/>

Was het zo:

<https://www.swpbook.com/nieuws/1042/senad-alic-mijn-boek-was-het-zo>

De Kloof:

<https://www.senadalic.nl/boeken/>

www.werkelijkheid.com

Samen onderzoek doen naar de depotcollectie van Arti

Herstel van een traditie: Kunstbeschouwingen

Celine Oldenhage

In de negentiende eeuw organiseerde Arti et Amicitiae regelmatig zogenaamde kunstbeschouwingen. Verzamelaars brachten hun werken mee naar Arti, waar leden in een informele sfeer bijeenkwamen om deze kunstwerken te bekijken, te bestuderen en hun kennis te delen. Deze traditie van gezamenlijk kijken en leren willen wij graag nieuw leven inblazen, maar natuurlijk in een eigentijdse vorm.

Intussen beschikken wij als vereniging zelf over een omvangrijke kunstcollectie. Dus er hoeven geen kunstwerken meer van huis meegenomen te worden. In het depot van Arti bevinden zich grote hoeveelheden werken op papier die weliswaar geïnventariseerd zijn, maar waarvan wij vaak weinig weten over achtergrond, herkomst of reden van opname in de collectie. Om dit beter te begrijpen en onze collectieregistratie te verbeteren, doen wij een beroep op de kennis en betrokkenheid van onze leden.

Wat gaan we doen?

Tijdens informele bijeenkomsten, die plaatsvinden in de sociëteit, bekijken we samen met een klein groepje leden de originele kunstwerken en verrichten we herkomst- en contextonderzoek. Het gaat onder meer om gravures, aquarellen, pastels, tekeningen en etsen. Vaak werken waarvan alleen de naam van de kunstenaar en een globale datering bekend zijn.

De historische archief documentatie van Arti is sinds enkele jaren overgebracht naar het RKD en daar gedigitaliseerd. Hierdoor is deze waardevolle bron nu online toegankelijk en kan zij worden gebruikt als vertrekpunt voor verder onderzoek.

De bijeenkomsten starten in september en vinden wekelijks gedurende drie maanden plaats (circa 12 bijeenkomsten van een dagdeel). De exacte data worden in overleg vastgesteld. De bijeenkomsten worden begeleid door Arti-lid en historicus Antoinette Frijs.

Doel van het project

- Het verbeteren en verrijken van onze eigen collectieregistratie. Hiervoor wordt gewerkt met een invuldocument waarin onderzoeksbevindingen worden vastgelegd.
- Het vastleggen van nieuwe inzichten en onderzoeksresultaten.
- Het mogelijk maken van korte publicaties, die in overleg geplaatst kunnen worden.

De reeks bijeenkomsten wordt afgesloten met een presentatie waarin de onderzoeksresultaten worden gedeeld.

Wie zoeken wij?

Wij nodigen Arti-leden uit die geïnteresseerd zijn in geschiedenis en kunst, of die kennis hebben van druk-, teken- of schildertechnieken. Ook leden die het eenvoudigweg leuk vinden om zich samen met anderen in kunstwerken te verdiepen en daar tijd voor willen vrijmaken, zijn van harte welkom.

Wat vragen wij?

Bereidheid om in een klein select groepje een dagdeel per week onderzoek te doen naar één of meerdere werken, de bevindingen op schrift te stellen en, indien mogelijk, te presenteren of te publiceren.

Met deze bijeenkomsten willen wij niet alleen onze collectie beter leren kennen, maar ook de onderlinge uitwisseling van kennis en enthousiasme stimuleren. Zo delen wij de kunst van Arti met de leden en bouwen we samen verder aan het verhaal van de vereniging.

Heb je interesse om mee te doen? Dan horen we graag van je. Aanmelden kan bij onze archivaris en collectiebeheerder Celine Oldenhage, bereikbaar via celine@arti.nl.

Kunstbeschouwing in de kunstzaal, gravure door J. de Mare naar een tekening van Charles Rochussen 1851

Muzikale beelden

Ying Shan Hu speelt Moessorgski en Liszt in Arti

Camiel Hamans

Foto's Sarah Yang

Arti opent tijdens de zomersluiting eenmalig de deuren: 9 augustus concerteert pianiste Ying Shan Hu (1999) in het kader van het Grachtenfestival in de sociëteit. Vreemd op het eerste gezicht: Arti ligt niet aan een gracht en hoe cultureel het klassieke gebouw ook is, het is geen huis voor muziek.

Toch klopt de combinatie. Het Grachtenfestival strekt zich verder uit dan aan de Amsterdamse grachten. Dit openluchtfestival voor klassieke muziek en jazz organiseert concerten op de meest uiteenlopende locaties in Amsterdam en dat nu al voor de 29e keer. Er wordt opgetreden in het Paleis op de Dam, maar net zo goed op de Zuidas, er zijn concerten in het Planetarium van Artis, maar ook in metrobuizen. Musea en stijkamers van grachtenpanden blijken even geschikt voor muziek als liften en

cruiseschepen. Tweehonderd concerten organiseert het festival tussen 7 en 16 augustus op honderd verschillende plekken verspreid door de hele stad. Grachten is dus geen plaatsbepaling maar veeleer een symbool voor Amsterdam.

Schilderijtentoonstelling

Ook het idee dat Arti geen huis voor muziek zou zijn, klopt nauwelijks. Er staat een goede en gestemde vleugel in de sociëteit en daarop wordt gespeeld, zij het minder dan in de jaren dat wijlen Julius Vischjager Arti als zijn concertzaal beschouwde. Maar wat het concert dat Ying Shan Hu tot zo geëigend maakt voor Arti is dat zij de 'Schilderijtentoonstelling' van Moessorgski zal uitvoeren. De Schilderijtentoonstelling is een 16-delige suite voor piano die Moessorgski in 1874 schreef ter nagedachtenis aan zijn vriend de schilder Hartman, van wie hij net een herdenkingstentoonstelling had bezocht.

Thema

Het is geen toeval dat Ying Shan dit populaire werk in Arti uitvoert. Zij probeert, vertelt ze enthousiast, meestal een programma op te bouwen rond een thema. Deze keer is dat, vanwege de nadruk die er in Arti ligt op het visuele, het beeld. "Daarom combineer ik Moessorgski onder meer met 'Les jeux d'eau à la Villa d'Este' van Liszt, een verhaal waarin Liszt het opspattende water van de fontein in de villa d'Este vlakbij Rome uitbeeldde." Over een aantal maanden, eind januari 2027, zal Ying Shan een concert geven in het Rosa Spierhuis in Laren. Daar staat de relatie leraar - leerling centraal en speelt ze pianosonate nr. 3 van Brahms en de Kreisleriana van Schumann, Brahms docent. "Misschien voeg ik als toegift nog iets van Clara Wieck toe, de vrouw van Schumann en de muze van Brahms."

Proef

Dat Ying Shan na het concert in Arti pas weer in januari in Nederland te horen is, is geen toeval. Ze studeert nog en wel in Londen. Daar volgt ze met een beurs van het Hendrik Muller Fonds nu een voortgezette studie aan de Guildhall School of Music and Drama, die, zoals ze zelf uitlegt, uitmondt in een prestatie die het beste vergeleken kan worden met een wetenschappelijk PhD, dus een doctoraat. "Niet dat ik een thesis, een proefschrift moet schrijven, maar ik moet volgend jaar een performance geven. Een concert op hoog niveau."

Eerder studeerde ze in Leipzig, waar ze haar bachelor en masterdiploma piano haalde. "Ik gaf toen al af en toe concerten in Duitsland en Nederland, maar de concurrentie onder jonge pianisten is zo enorm dat ik besloot nog verder te studeren. En ik wilde bovendien graag Engeland leren kennen."

Verbreden

Hetzelfde argument heeft ook een rol gespeeld bij Ying Shans keuze voor Leipzig. "Ik ben in Maastricht geboren en kreeg toen ik vijf en een half, bijna zes was mijn eerste pianolessen. Daar bleek ik goed

in te zijn. Mijn eerste concert gaf ik toen ik zeven was. Mijn ouders hadden een tweedehands piano, waarop ik als vanzelf wat begon te spelen. Ik stond ervoor en vond het leuk. Dus toen besloten mijn ouders dat ik maar op les moest. Mijn eerste docent was Alejandro Serena Llinares, nu leider van het Junior Conservatorium in Maastricht. Het was vrij snel duidelijk dat ik talent had. Dus ging ik in het eerste jaar dat het conservatorium in Maastricht een vooropleiding startte – ik was toen een jaar of twaalf – naar de Jong Talentklas, waar ik onder meer les kreeg van Tonie Ehlen. Ik heb nog steeds contact met Alejandro en Tonie en ze komen ook altijd als ik ergens in Nederland speel. In mijn middelbare schooltijd heb ik nog wel getwijfeld of ik niet beter een andere weg op kon gaan. Maar na mijn eindexamen gymnasium ben ik op mijn 18e toch meteen naar het

Felix Mendelssohn Conservatorium in Leipzig vertrokken. Ik wilde graag iets anders zien, het land uit. Ik wilde mijn wereldbeeld verbreden en wilde zien hoe de muziekwereld in elkaar zat. Daarom koos ik voor het buitenland. Dat heeft goed uitgepakt.

Het nadeel van mijn studie in het buitenland is, dat ik weinig kan optreden in Nederland. De laatste keer was een concert in Kerkrade. Daarom heb ik Marijke Schroër, programmeur van het Grachtenfestival, die ik al kende, een idee voor het programma gestuurd. Het Grachtenfestival stelt zich namelijk ten doel jonge musici een podium te bieden om ze op die manier op weg te helpen. Mijn voorstel viel in goede aarde en dus mag ik op 9 augustus mijn concert in Arti geven. Dat voelt, omdat ik al zo lang weg ben uit Nederland, als heel speciaal."

GRACHTEN FESTIVAL

Geometrisch abstract

Willem van Beek

Geometrisch abstracte kunst geldt als een stroming die de werkelijkheid reduceert tot strakke, wiskundige vormen zoals cirkels, vierkanten en lijnen. Ontstaan in de vroege 20e eeuw als een vorm van niet-representatieve kunst, ligt de focus op vorm, kleur en balans. Of, aldus de aankondiging van de expositie die afgelopen mei plaats vond in de Artspace: "het doel van geometrische abstractie is de essentie en de algemene schoonheid van kunst te laten zien. De superioriteit van puur artistiek gevoel, zoals Malevich dat formuleerde."

Enkele bekende Nederlandse kunstenaars uit vroegere tijden zijn natuurlijk Piet Mondriaan en Theo van Doesburg met later kunstenaars als Ad Dekkers of Bob Bonies. Het werk van de vier kunstenaars die aan deze expositie deelnamen, kan gezien worden als daardoor geïnspireerd of als een voortzetting daarvan maar dan, voor het merendeel, gemaakt met behulp van de huidige digitale techniek.

Pieter van Geest

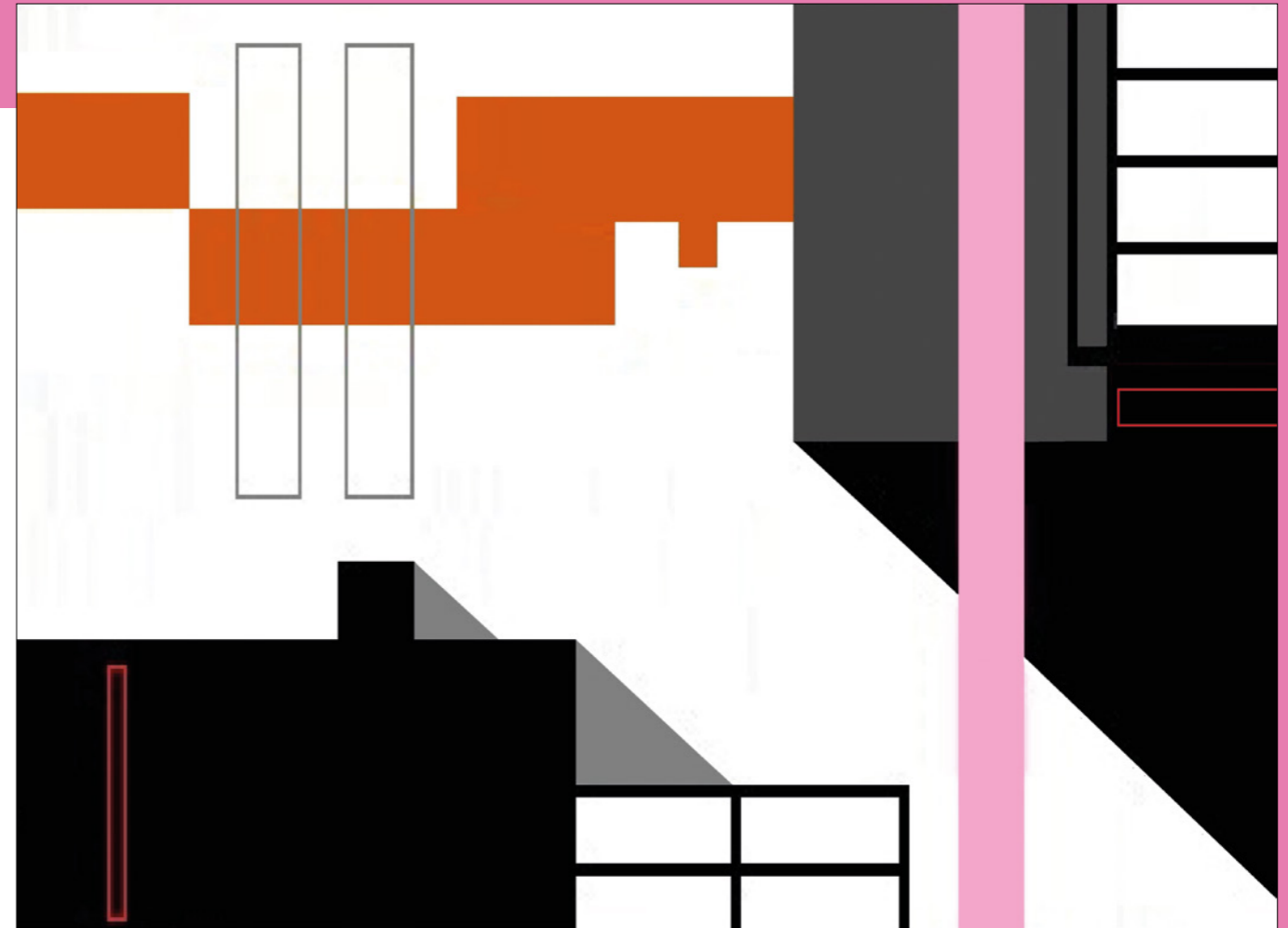
Pieter van Geest is al jarenlang organisator van exposities, in en buiten Arti, vooral over fotografie en nu zowel samensteller van, als deelnemer aan deze tentoonstelling. Hij heeft als kunstenaar de techniek van digitale kunst opgedaan met het bewerken van zijn fotografie in Photoshop. Daarbij

gaat het er om storende elementen weg te halen, die van het beeld waar het om gaat zouden afleiden. Geliefde onderwerpen van zijn fotografie waren onder andere grote datacentra en bedrijfsloodsen in havengebieden, rechthoekige gebouwen zonder ramen of deuren. "De volgende stap was het creëren van geheel nieuwe beelden, eerst nog met herkenbare onderwerpen en later kwam ik terecht bij de geometrische abstracte kunst. Hierbij gaat het om geometrische vormen, zoals lijnen, rechthoeken en vierkanten en dat in een gesloten vorm. De vlakken zijn dicht, er zijn geen overgangen in de kleuren, ze vloeien niet weg. Elk onderdeel wordt precies op de juiste plaats gezet, alleen het hoogstnoodzakelijke blijft over en dat in een uitgebalancerde compositie."

Moniek Voulon

Moniek Voulon (sinds 1995 lid van Arti et Amicitiae) woont en werkt in Amsterdam, waar ze – na een opleiding als bouwkundig tekenaar en een aantal jaren werkzaam te zijn geweest als grafisch ontwerper – als autodidact in 1990 begon met schilderen. "Geïnspireerd door de

Foto's door de kunstenaars

Moniek Voulon, CITY-SCAPE, 2026, digital composition.

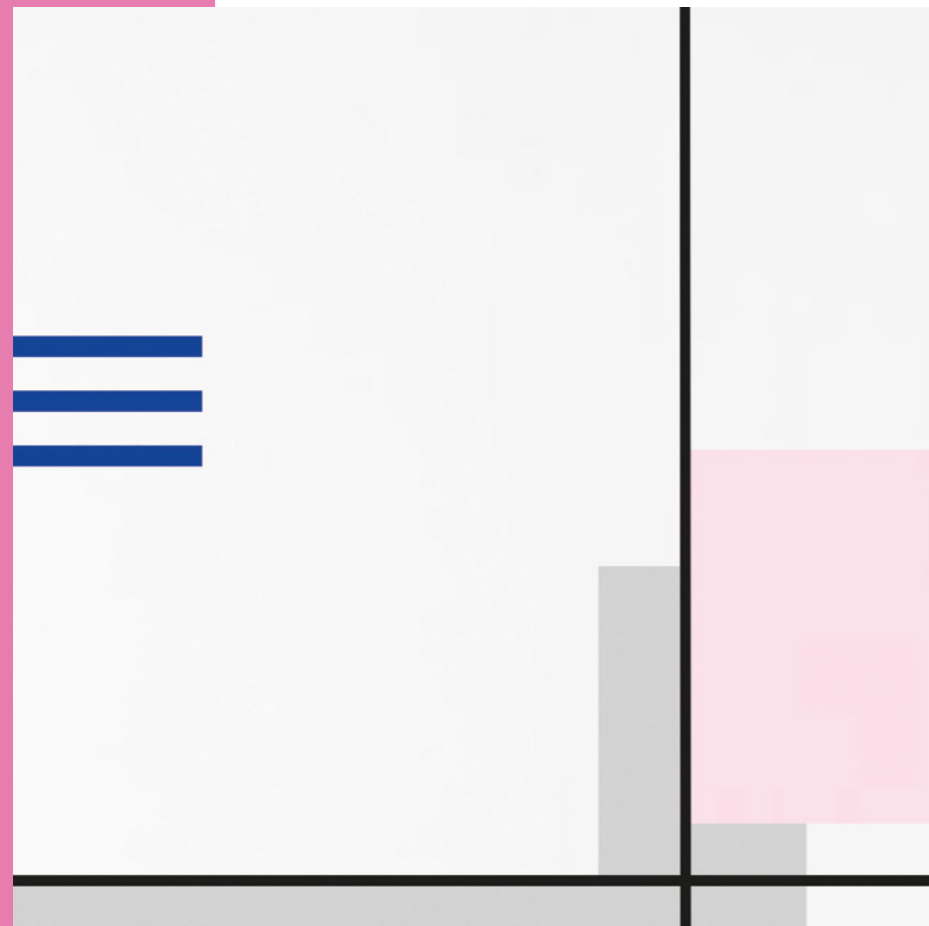
moderne architectuur, begin ik dagelijks met het digitaal tekenen van architectonische en geometrische vormen. Het is een mix en match van deze elementen met onderdelen van mijn vorige abstracte werken." Gefascineerd door de interactie tussen geometrische en abstracte elementen, zoekt zij door trial en error naar wat werkt, totdat er een balans is gevonden die ze goed vindt. Ze gebruikt nog steeds het oude Paint-programma om op die manier alle beslissingen en veranderingen zelf te maken. "Ik wil niet dat mijn werk gimmicky wordt, hetgeen kan gebeuren als je werkt met de meer geavanceerde tekenprogramma's. Tevens wil ik laten zien dat de hedendaagse abstracte kunst niet zozeer een strikt formele en cano-

nieke activiteit is, maar voortkomt uit een veelzijdige mix van ideeën, invloeden, methoden en materialen." In haar werk refereert zij o.a. aan collectieve angsten en verlangens in de hedendaagse maatschappij en hoe alles met elkaar verbonden is.

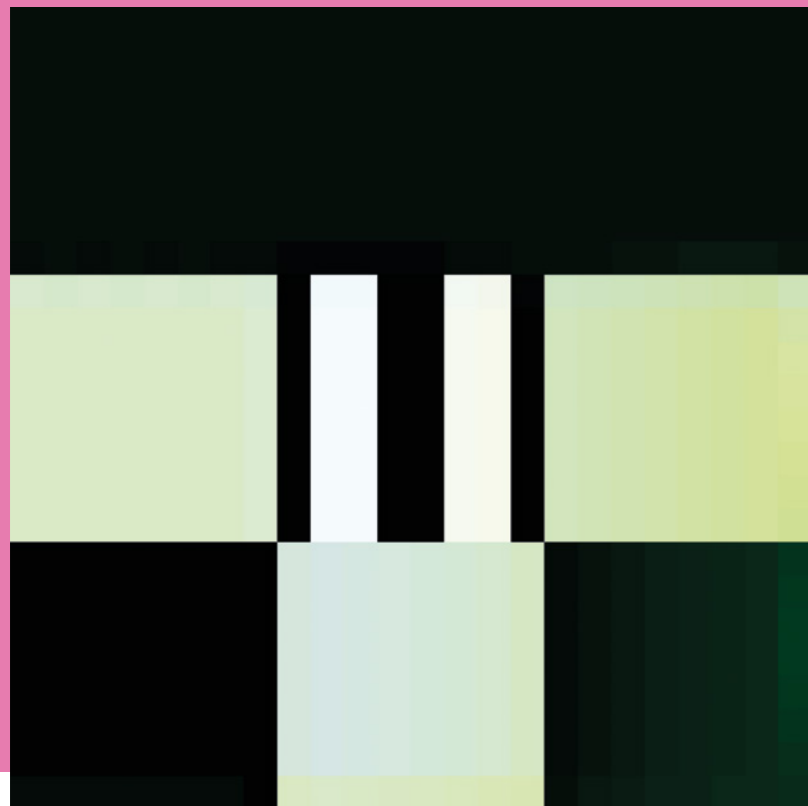
Tom R. Chambers

Tom R. Chambers (fotograaf, beeldend kunstenaar, curator) is een abstract kunstenaar uit Austin, Texas. Gevraagd naar zijn belangrijkste inspiratiebron noemt hij het Suprematisme van Kasimir Malevich. "Het belangrijkste dat ik met mijn kunst wil bereiken is een grotere bewustwording van en waardering voor geometrische abstractie." Begonnen als fotograaf ging hij pas later in zijn carrière over op abstracte kunst. Daarin

plaatst hij geometrische abstractie in een nieuwe context binnen de kaders van de digitale media. Dus hij kopieert niet, maar interpreteert die kunstvorm om er nieuw leven in te blazen met de mogelijkheden van de moderne technologie. Zo ontstaat werk dat als het ware een dialoog is tussen verleden en heden, tussen de utopische aspiraties van de vroege 20e-eeuwse abstractie en de weerslag daarvan in de digitale wereld van nu. Werken die hun oorsprong hebben in digitale reproducties van Kasimir Malevich's vroege werk. Met pixels die uitvergroet, geïsoleerd en nauwkeurig geselecteerd zijn om geometrische abstracties te vormen in kleurvlakken. "Pixels kun je – meer dan alleen als bouwstenen voor digitale beelden – zien als fundamentele

Pieter van Geest, Compositie 52 D, 2026, digital composition

Tom R.Chambers, DSGA 288, 2025, digital composition. DSGA (Digital Suprematisme Geometric Abstraction)

geometrische vormen, vierkant of rechthoek, die te gebruiken zijn voor artistieke expressie." Doordat hij die pixels op groot formaat gebruikt ontstaan rasters, vlakken en contrasterende kleurvlakken, dynamisch landschappen – pixelscapes, zoals hij ze noemt - die de beschouwer uitnodigen na te denken over de bredere artistieke context, tussen de kunst, de geschiedenis en de digitale mogelijkheden van nu.

Grace Wychowska

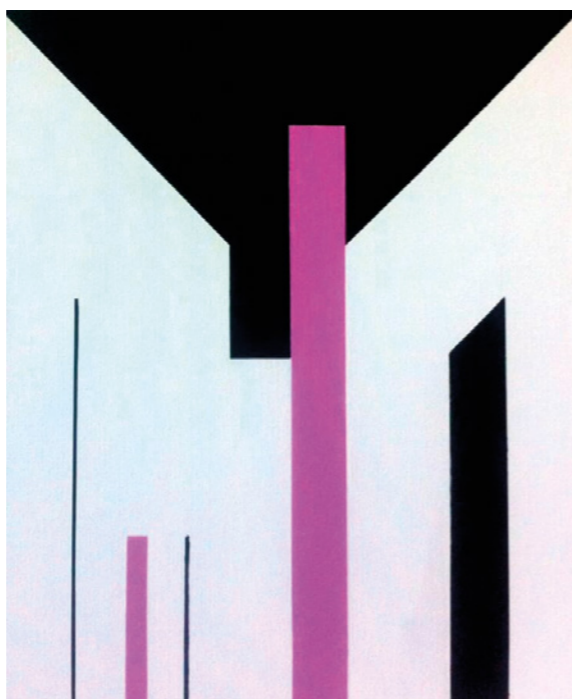
Grace Wychowska is geboren in Krakau, Polen, maar woont en werkt sinds haar studie in de jaren '80 aan de Willem de Kooning Academie in Rotterdam, in Nederland. Zij had in haar vroege jeugd het geluk Henryk Stażewski (1894-1988) te ontmoeten, een bekende Poolse schilder, graficus en ontwerper, een pionier van de avant-garde en een van de belangrijkste vertegenwoordigers van het constructivisme in Polen. "Ik maakte kennis met abstracte kunst in het atelier van Henryk Stażewski, en het is geometrie die me sindsdien is blijven inspireren. Tijdens mijn studie aan de academie realiseerde ik me dat constructivistische kunst en minimalisme mijn passies waren."

Haar artistieke oeuvre omvat collages, tekeningen, schilderijen en fotografie. Daarin hanteert zij een uitgesproken geometrische benadering, waarin architectuur en het concept van de vierde dimen-

sie een centrale rol spelen. Persoonlijke herinneringen aan specifieke gebeurtenissen en situaties dienen als belangrijk leidend principe.

"Ik werk spontaan, vaak zonder schetsen of computerprogramma's, direct op het doek. Ik creëer mijn schilderijen stap voor stap. De werken op de expositie zijn op deze manier ontstaan. Nu, in dit creatieve moment."

Haar schilderijen nodigen uit tot contemplatie, meditatie en vrije interpretatie.

Grace Wychowska, Composition C-2, Acryl op canvas, 2019

Sonata Lepaité, Aphrodite, Cypriotische periode ca. 1450-1200 v.Chr., kleurpotloden en oliepastels op handgemaakt papier uit de Himalaya, 29x22 cm, 2025, www.sculpturepods.com

Van Lady Solid tot de Peace Walker en terug

“The idea that our visible world is a whim and might be dissolved at any time hung on tenaciously. It was this profound conception of obedience to a stern and sovereign Absence that forged the fanatical energy for survival.”
Susan Howe

Sipke Huismans

Volgens de legende waren het in 1947 twee notabelen die, wachtend bij een spoorwegovergang in de omgeving van Enschede, tot de conclusie kwamen dat het nuttig zou zijn om een kunstnijverheidsschool te stichten om daar desinateurs voor de toen nog florerende textielindustrie op te leiden. 1949 geldt als oprichtingsjaar van de Akademie voor Kunst en Industrie. Onder leiding van het directieteam Joop Hardy en Wim van Stek ontwikkelde de AKI zich tot een ontmoetingsplaats voor beginnende en praktiserende kunstenaars en vormgevers, een akademie voor beeldende kunst en vormgeving waar de persoonlijke ontwikkeling, het worden wie je in diepste wezen bent, wat C.G. Jung noemde: de individuatie, het streefdoel was. Deze op het anarchisme geïnspireerde didactiek verschildte wezenlijk van de in het traditionele kunstonderwijs gangbare, op kritiek, correctie en vernedering gebaseerde onderwijsmethodes en maakte van de AKI een gemeenschap, een 'Tuin van Plato' binnen welks muren verbeelding, menselijkheid, plezier en oorspronkelijkheid floreerden.

Tijdens het cursusjaar 1979-80 riep Joop Hardy mij op zijn kamer en, zijn vertrek aankondigend, zei hij:

“We hadden aan jou gedacht...”

Ik was sinds 1969 voor één dag in de week docent Grafiek en Teken en de gedachte directeur te worden leidde tot nachtmerries, maar, indachtig de uitspraak van Henri Bergson dat je in het leven altijd het moeilijkste moet doen, schreef ik uiteindelijk toch een sollicitatiebrief. Mijn allereerste toespraak begon zo:

“Ik rook niet, ik drink niet en ik houd van vroeg opstaan en vroeg naar bed gaan. Hieruit blijkt dat ik ongeschikt ben om directeur van de AKI te worden.” Vervolgens meldde ik mij aan als leerling-directeur en dat ben ik van 1981 tot 2001 gebleven. Het viel niet mee, het viel nogal erg tegen. Niet alleen was er onder de docenten een luidruchtig contingent Stalinisten, die van de idealen van de AKI dogma's gemaakt hadden en op alles, speciaal als het van de directie kwam, nee zeiden. Ik kreeg ook te maken met een plichtvergeten ministerie van Onderwijs en Wetenschap, dat onderwijs niet zag en nog steeds niet ziet

Lady Solid, 1997 (165 x 165 x 40 cm), op de plek aan het Jollenpad (Foto: Caro Bensca)

als de basis voor beschaving en welvaart, maar als verdienmodel en de onderwijsinstellingen als ondernemingen, die zich op de markt moeten bewijzen. Van 1983 tot 1996 hebben mijn onvolprezen adjunct-directeur Maarten Binnendijk en ik de AKI zelfstandig weten te houden, terwijl de rest van het hoger beroeps-onderwijs, inclusief de kunstopleidingen (met uitzondering van de Gerrit Rietveld Academie) gedwongen opging in grote tot zeer grote gefuseerde instellingen, zoals gedictieerd door de in september 1983 gepubliceerde nota 'Schaalver-

groting, Taakverdeling en Concentratie'. Maar hebt uw vijanden lief: als je je teweer moet stellen tegen bestuurlijke tegenwerking, ben je extra gemotiveerd om je beste beentje voor te zetten en ik kan zonder op te scheppen zeggen dat de AKI in die periode de beste academie van Nederland was. Wat mij in die, zacht gezegd moeilijke jaren erdoorheen gesleept heeft, is dat ik elke dag een vel papier van 65x100 centimeter met

Lady Solid, zoals ze nu eenzaam staat aan de Amstelveenseweg (Foto: George Maas)

watervarf bedekte en, bovenal: de contacten met de studenten. Ik placht het studiejaar te openen met een toespraak waarin ik de eerstejaars aanspoorde het heft in eigen handen te nemen en met hun komst de school opnieuw te laten beginnen. Ik zei bijvoorbeeld dat we ze niet eerst streepjes, dan letters, vervolgens woordjes, gevolgd door een dictee zouden leren, maar ze meteen een gedicht zouden laten schrijven. En als daarbij ambachtelijke vragen of problemen ontstonden, dat ze dan gemotiveerd waren om die, eventueel met hulp van docenten of werkplaatsassistenten op

te lossen. Die boodschap kwam aan. Als ik aan studenten vroeg hoe het kwam dat ze in Enschede, toch niet het leukste plaatsje ter wereld, gingen studeren, zeiden ze allemaal: “Ik, Merkte Het Meteen...” Ze voelden dadelijk dat er een wij was, waar ze als ik tussen konden groeien, dat hier de sinds hun geniale kindertijd ontstane Afwezigheid, een Aanwezigheid kon ontstaan. Dit besef op de juiste plaats terecht te zijn gekomen gold ook voor Caro Bensca, die, opgeleid tot volleerd tandtechnicus, maar gewekt door de voorbeelden van Joseph Beuys en Niki de Saint Phalle, beiden uitgejouwd in de Duitse boulevardpers, begreep dat ze de kunst nodig had om te worden wie ze wilde zijn. Ze leerde Nederlands nadat ze

de AKI had ontdekt en ook zij merkte het meteen, toen ze de rode deur van de academie opende. Het was een warm en inspirerend bad, ze ontwikkelde zich zo snel dat haar leraren het advies gaven om vervroegd eindexamen te doen, iets waar ze achteraf een beetje spijt van heeft. Sindsdien heeft ze zich ontwikkeld tot een van de oorspronkelijkste en menselijkste beeldhouwers en heeft ze een indrukwekkend oeuvre tot stand gebracht, waaruit ik hier één voorbeeldig werk signaleer:

Lady Solid.

Nadat buurtbewoners mee hadden mogen beslissen over de plaatsing van een ontwerp voor een fontein op het Krugerplein en voor het werk van Peer Veneman hadden gekozen, kon het hare alsnog gerealiseerd worden voor

het Amsterdamse waterleidingbedrijf en kreeg het een plaats aan de in de ingang op het Jollenpad. Maar toen dit bedrijf geprivatiseerd werd, verdween het en pas nadat de kunstenaar verzocht had of ze het terug kon krijgen, werd het herplaatst op aan de Amstelveenseweg, weliswaar zonder het relevante rode asfalt als grondvlak, het straatputje en de Japanse kersenbomen.

Nu staat ze daar: levend, de armen gespreid, zeer aanwezig, in het gras, weliswaar ontdaan van de oorspronkelijke sokkel, maar evengoed een niet weg te denken herkenningspunt, een in haar houding en gestalte zowel toegankelijk als geheimzinnig personage, dat je aanspreekt en groet.

Kort geleden toonde Caro Bensca in de kleine expositieruimte van Arti een aantal opmerkelijke beelden, waaronder de Peace Walker. Ook dit beeld spreekt direct tot de beschouwer, het wil iets van je. Mens zijn.

(wordt vervolgd)

info <https://carobensca.com/>

Peace Walker ; foto: Caro Bensca

Paul Dikker:

"Ik geloof in de macht van het beeld"

Hans Kuiper

De recente expositie 'Nergensland' van Paul Dikker in de Arti Artspace bracht meteen een discussie over zijn werk op gang. Op de Arti-website was vermeld dat zijn werk geïnspireerd was door landkaarten; dit blijkt echter geheel niet het geval, als ik hem ernaar vraag.

Figuratief/non-figuratief

Paul is een ervaren schilder die in ca. 45 jaar door verschillende, zowel figuratieve als non-figuratieve, fasen is gegaan. Eigenlijk voldoen deze twee begrippen niet, lijken te algemeen om zijn werk en ontwikkeling te kenschetsen: "Beeld moet openen, niet uitsluiten (...) Als je veel tekst nodig hebt om beeld te begrijpen is dat eigenlijk al geen goed teken (...) Er is geen bedoeling, hoogstens een streven naar schoonheid."

"Een goed schilderij is altijd abstract, dat wil zeggen, geabstraheerd naar de vorm (...) Het gaat bij een schilderij om de vorm, dan moet je als schilder formeel denken (...) Het gaat om de formele eigenschappen van het beeld (...) Niet om 'wat staat erop',

maar hóe is het gedaan."

Dikker verwijst naar een schilder als Monet: "Dat is eigenlijk figuratieve kunst, maar hier zie je, hoe abstract het gedacht is, hoe formeel het is, hoe het om de verf gaat en niet om die voorstelling (...) Ik heb een overstap gemaakt van het formeel-figuratieve naar het formeel non-figuratieve; ik denk altijd in verhoudingen, tussen kleuren en tonen, textuur, hoe de verf is opgebracht, compositie en ruimte (...) Nu is de figuratie bij mij helemaal weg, maar ik weet helemaal niet of dat zo blijft; het zou best kunnen dat dat figuratieve weer terugkomt, maar in een andere vorm."

Perifeer sententialisme

Dikker wordt door sommigen (zoals de Finse cultureel antropoloog Paavali Virtanen) gerekend tot het 'perifeer sententialisme'. Waar staat dat voor? "Het gaat in het perifeer sententialisme om essenties, het ontdoen van franje of overbodigheid. De wereld waarin wij nu leven is vol overdaad (...) het perifeer sententialisme laat de dingen in hun waarde (...) we hebben in de kunstwereld de neiging om alles te duiden, alles een betekenis te geven. Het is ook mooi als je de dingen voor zichzelf kan laten spreken, als je de wereld en de dingen om je heen met respect bekijkt, zonder meteen een oordeel te vellen (...) de 'kunstelite' zoekt altijd naar iets nieuws. De Franse socioloog Bourdieu heeft daarover geschreven dat kunst een vorm is voor een klasse om zich te onderscheiden, maar ik wil kunst maken voor iedereen."

Eigenlijk beschikt Dikker over een dubbeltalent. Naast zijn studie aan de Rijksakademie tussen 1979 en 1984 studeerde hij ook politieke wetenschappen

en filosofie aan de Universiteit van Amsterdam; zijn citaat van Bourdieu komt niet uit de lucht vallen. Naast colleges aan de universiteit bezocht hij ook de avondacademie vier à vijf avonden in de week. Het vereist een flinke discipline om dat jaren vol te houden.

Na zijn studies deed hij veel bestuurswerkzaamheden. Zo was hij onder meer bestuurslid en interim-voorzitter van de BBK (Beroepsvereniging van Beeldend Kunstenaars), en gedurende 10 jaar bestuurslid van de Stichting Pictoright. Tegelijkertijd werkte hij gestaag aan een oeuvre dat langzamerhand een schare bewonderaars en verzamelaars vond.

Professioneel kunstenaar

"Ik had eerst geen enkel plan om professioneel kunstenaar te worden. Het bewustzijn over wat het betekende om je week in, week uit met schilderen bezig te houden, ontwikkelde zich gestaag op de academie." Paul had les van Dolf Schlüter en Paul Overhaus, maar werkte incidenteel ook bij Willem den Ouden en voormalig Arti-voorzitter Willem Vaarzon Morel jr., bekende namen in die tijd, met name in de jaren '80.

Ik interviewde Willem Vaarzon Morel een aantal jaren geleden ook voor Artacula, een interview dat online te beluisteren is via Radio Neverno. Vaarzon Morel werd bekend om zijn schilderijen van paarden. Nu ging Paul Dikker ook door een aantal figuratieve fasen, maar hij ontwikkelde zich in een heel andere richting. Kleur en vorm zijn heel herkenbaar, hoewel in tekst moeilijk uit te drukken. Eén van de voor mij onderscheidende aspecten van zijn huidige werk is de omlijning van de vormen samen met eenkleurige vlakken. De vloeiende vormen worden vaak afgebakend en dat zie je niet veel bij hedendaagse schilders.

Filosofie

We praten gedurende het interview veel over esthetica en filosofie. Paul heeft veel filosofen gelezen; hij citeert Hegel, Kant en Gadamer, die zich allen hebben beziggehouden met esthetiek, wat is schoonheid, waardoor worden wij geraakt door een beeld, een schilderij?

Naast zijn schilderijen maakt Dikker ook tekeningen en aquarellen, hij is circa twee jaar geleden begonnen met 'gemengde technieken' toe te passen in zijn werk. Kleur, vorm, beweging, textuur, hij heeft daarin zijn eigen herkenbare weg gevonden volgens het adagium 'Doe wat je zelf wilt en maak wat je zelf wilt maken.'

Mocht u aan de hand van de foto's werk van Paul willen zien, volg de link naar zijn website.

<https://pauldikker.nl/>

Foto: Paul Dikker

Ik merk wederom hoe moeilijk het is om over kunst te schrijven, als het kijken naar de kunstwerken zélf zo veel meer informatie oplevert. Volgens sententialisten is het praten en schrijven over kunst vaak pretentius; kunst moet voor zich spreken. Iets om langer over na te denken.

Foto: Fenneke Voorstuijs

Jasper van Iperen, het nieuwe gezicht in de sociëteit

Camiel Hamans

Een master of science, MSc, een afgestudeerde bestuurs- en organisatiewetenschapper, aan het hoofd van de sociëteit van Arti. Het lijkt erop alsof het bestuur wil dat de drank- en voedselverstreking en de verhuur zo 'geprofessionaliseerd' worden dat hoge winstverwachtingen waargemaakt kunnen worden.

Het is schijn. Jasper van Iperen, de nieuwe sociëteitsmanager, is weliswaar in 2015 afgestudeerd aan de VU, maar hij heeft zijn titel en opleiding nooit echt

gebruikt. "Ik ben geen zakenman en ook geen adviseur. Ik ben - voor ik bij Arti kwam - werkzaam geweest als ondernemer. In mijn studententijd had ik al vaak bijbaantjes in de horeca, bijvoorbeeld bij het restaurant Anna Haen aan het Gein in Abcoude, echt een aanrader, midden in het groen. Je kunt er koffiedrinken in het weiland. Ik heb daar van alles gedaan, bediening, keuken, maar was ook betrokken bij de organisatie. Het is namelijk ook een drukbezochte vergaderlocatie.

Vervolgens ben ik bij Marqt terecht gekomen. De wat exclusievere foodsupermarkt. Ik had daar een vis- en vleesafdeling onder me en heb daar alle kanten van het werk geleerd. Van inkoop tot aan de klant. Ik heb er zelfs gefileerd. Bij visrestaurant Bijvangst aan de Middenweg heb ik in de bediening gestaan en tenslotte heb ik met een collega de Kompaszaal, een evenementenlocatie aan de KNSM-laan, gedreven. Daar kon ik mijn ondernemerszin goed kwijt."

Foto's: Josje Crince le Roy

Lindyhop

"Ik was niet gericht op zoek naar een eigen zaak. Het ging min of meer toevallig. Ik draaide als DJ op de bruiloft van een vriend. Iemand van het Joods Historisch Museum heeft me daar gehoord en vroeg me of ik in de Museumnacht van 2006 wilde draaien op een Lindyhop dansavond, dus afwisselend met de danssessies. Ik had nog nooit van Lindyhop gehoord, het bleek een dansstijl uit de jaren '20 en '30 van de vorige eeuw, een mix van jazz, tap en charleston. Het is in Harlem ontstaan. Het viel me op dat iedereen die binnenkwam zo goed gemutst was. Een heel goeie sfeer. Dat trok me. Dus ben ik zelf op dansles gegaan. Dat heb ik tien jaar gedaan en op die manier kwam ik in contact met de danswereld en kwam ik in de Kompaszaal. Elke vrijdagavond was daar live muziek. In de coronatijd werd de Kompaszaal ter overname aangeboden. Met iemand die ik kende uit de danswereld heb ik dat toen gedaan."

Gezin

"Dit jaar ga ik trouwen, mijn vriendin en ik krijgen in augustus een baby en dus willen we verhuizen. Om dan dag en nacht met een eigen zaak bezig te zijn en tijd en tegelijk aandacht voor mijn gezin op te brengen, dat leek ons te veel. Dus zocht ik naar iets anders. De Kompaszaal is een culturele onderneming, waardoor ik veel contact kreeg met organisaties uit de wereld van kunst en cultuur die de zaal huurden. Die sfeer was nieuw voor me, maar trok me meteen. Van huis uit heb ik weinig met kunst. Ik ben opgeroepd

in Rijnsaterwoude, bij Alphen aan de Rijn. Mijn vader is smid en mijn moeder is planner in de zorg.

Dus toen ik op zoek ging naar vacatures, heb ik voor mezelf een aantal criteria opgesteld. Het moest een baan zijn in de wereld van cultuur, natuurlijk ook horeca en gastvrijheid, plus daarbij evenementen. Vanzelfsprekend gezien mijn ervaring, leidinggevend. De functie van Arti klopte precies. Afgelopen december hebben we gesprekken gevoerd en meteen daarna ben ik in dienst getreden. Tot nu toe een ideale plek. De wereld van schilders en beeldende kunstenaars is weliswaar nieuw voor me, maar ik kom hier eenzelfde manier van denken tegen als ik bij de Kompaszaal ervaren heb. De mensen die hier komen willen iets persoonlijks uitdrukken en dat was niet anders in mijn vorige werk. Binnen Arti kom je echter wel directer in contact met mensen die bij kunst betrokken zijn. Mijn rol zie ik daarbij als faciliteren, meedenken."

Terras

"In vergelijking met mijn voorgangers is mijn functie iets uitgebreider. Ik doe zelf ook de verhuur erbij. Tot voor kort was dat een aparte functie. Dat betekent dat ik niet alleen het management van de sociëteit, dus bar en restaurant, voor mijn rekening neem, maar ook verantwoordelijk ben voor Arti als bijvoorbeeld trouwlocatie en stembureau en voor de organisatie van boekpresentaties en zoiets als de vrijheidsmaaltijd die we op 5 mei geserveerd hebben. Als een van mijn prioriteiten zie ik: de zichtbaarheid van Arti vergroten. We hebben sinds heel kort een terrasvergunning. Dat betekent dat we herkenbaar zijn op het Rokin, maar ook online moeten we sneller

te vinden zijn. Niet alleen als tentoonstellingsruimte, maar ook als sociëteit. De toegankelijkheid van Arti moet verbeterd worden. Nu zitten we verstopt tussen winkels en achter een hal en een schuifdeur. Mensen die op zoek zijn naar een kopje koffie of een lunch moeten hun best doen binnen te geraken. Dat moet beter. Zeker nu we overdag ook open zijn voor niet-leden. Daarbij wil ik wel een goede balans bewaren tussen exclusiviteit en commercie. We zijn nu ook in de weekends van 12.00 tot 17.00 open, ook voor een lunch. Weliswaar sluiten we in de zomer - dit jaar van 27 juli tot 23 augustus - maar we hopen in de toekomst wel open te blijven op Tweede Paas- en Pinksterdag. Ik streef ernaar de uitstraling van gastvrijheid van Arti zo te verhogen, dat leden en niet-leden ook in de weekends en op zulke feestdagen tegen elkaar zeggen 'laten we afspreken voor een kopje of een broodje bij Arti!'"

Peter Verstegen: consciëntieus en frivool

Monse Weijers

Foto's: George Maas

Bezoekers van de sociëteit op maandag zullen Peter Verstegen wel eens hebben zien zitten, in de hoek onder het schilderij van het Arti-bestuur. Al sinds 2013 zit hij daar op die dag samen met wat vrienden om de herinnering levend te houden aan zijn levenspartner Saskia Holleman, die in dat jaar overleed. Saskia was advocaat, maar ook de vrouw die op de legendarische verkiezingsposter van de PSP in een weiland naakt voor een koe staat – een en al euforie. Van Peter weet men doorgaans dat hij een indrukwekkend oeuvre op zijn naam heeft staan als vertaler van vooral poëzie. Minder bekend is hij als schrijver en dichter. In de jaren zestig en zeventig publiceerde hij tien detectives onder het pseudoniem Ton Vervoort alsmede drie bundels met light verse onder het pseudoniem Igor Streepjes. Later publiceerde hij onder zijn eigen naam ook serieuze gedichten, die in 2019, gebundeld tot Verzamelde Gedichten, bij uitgeverij De Wilde Tomaat verschenen. Daaronder 'Acht Sonnetten voor S.' Nog in hetzelfde jaar kwam een Italiaanse vertaling uit.

Literaire carrière

Peter Verstegen (1938) begon zijn literaire carrière in 1960 als redacteur van Propria Cures, zat van 1973 tot 1976 in de redactie van De Revisor en richtte in 1980 samen met Marco Fondse het tijdschrift De Tweede Ronde op, dat tot 2012 heeft bestaan. In 1973 kreeg hij de Nijhoff-prijs voor zijn vertaling van 'Bleek Vuur' van Vladimir Nabokov.

Thomas Heerma van Voss vertelt in het voorwoord van zijn recente interviewbundel dat Peter negen mails en zeventien telefonische oproepen onbeantwoord liet, dat de interviewer nog een keer voor een gesloten deur kwam te staan en het toen maar opgaf. Voor Artacula doet Peter op het afgesproken tijdstip open en gaat hem voor naar zijn huiskamer, waarin allerlei schilderijen en andere kunstvoorwerpen hangen en staan, zoals een totempaal van Theo Kley.

Welke rol heeft het redacteurschap van Propria Cures in jouw leven gespeeld?

"Goh, daar moet ik even over nadenken." Peter verzinkt in gepeins en zegt ten slotte: "dat heeft wel een paar deuren voor me geopend."

Beschouw je het schrijven van de Ton Vervoort-boeken als een literaire prestatie?

"Nee, helemaal niet. Ik deed dat louter om er geld mee te verdienen."

Is dat ook gelukt?

"Ja, dat ging best. Een van die boeken is bijvoorbeeld verschenen in de Arbo-reeks van de Arbeiderspers. Daar kreeg ik 9000 gulden voor. Premier Piet de Jong las ze wel: in een radio-interview zei hij dat hij voor het slapen gaan graag nog wat in een detectiefje van Ton Vervoort las."

Hoe kwam je aan de intriges voor die boeken?

"Die ontsproten aan mijn brein."

Van 1973 tot 1976 zat je in de redactie van De Revisor. Hoe kwamen ze bij jou terecht?

"Dat weet ik niet meer. Paul Beers kwam er tegelijk met mij in, die keek wel raar op, toen hij mij zag, dat was een domper voor hem."

Jullie hebben toen een bijdrage van W.F. Hermans geweigerd, een fragment uit Onder professoren.

"Ja, dat is zo."

Jij bent geen van liefhebber van het werk van W.F. Hermans?

"Toch wel. Maar als ik moet kiezen tussen Hermans en Reve, dan kies ik voor Reve."

Gedichten

In 1980 richtte je samen met Marco Fondse het tijdschrift De Tweede Ronde op. Was dat bedoeld als een soort tegenzet tegen De Revisor.

"Nee, we wilden een podium voor onszelf."

De 'Tweede Ronde' is ook de titel van een gedichtenbundel van jou, die in 1980/81 als nieuwjaarsuitgave werd uitgebracht door Athenaeum-Polak & Van Genneep. Waar staat die titel voor?

"Revanche, denk ik."

Revanche waarop?

"Weet ik veel. Het leven."

Wie is je favoriete dichter?

"Paul Verlaine. Die heeft dezelfde initialen als ik"

Dat is toch niet de reden?

"Nee."

Je staat noch als Igor Streepjes, noch onder je eigen naam in de poëziebloemlezing van Gerrit Komrij. Terecht of ten onrechte?

"Ten onrechte natuurlijk. Er staan veel slechtere dichters dan ik in."

Vertalingen

Welke vertaling heeft je de meeste voldoening gegeven?

"'Bleek Vuur' van Nabokov. Dat was ook de moeilijkste."

Niet 'De goddelijke komedie' van Dante?

"Nee, dat heb ik samen met iemand anders gedaan – Ike Cialona."

Die was niet erg te spreken over de samenwerking.

"Nee, ze was nogal lastig, wilde alles van mij verbeteren."

Misschien omdat ze Italiaans had gestudeerd?

"Ja, maar zoveel Italiaans hoeft je niet te kennen om Dante te vertalen."

Je hebt een handjevol stukken van Shakespeare vertaald. Waarom vond je het nodig dat die opnieuw vertaald werden?

"Ik wilde Shakespeare overbrengen in een natuurlijk klinkend Nederlands en tegelijk recht doen aan het origineel, aan de retorische kracht van zijn taal, de lyriek van een versdrama. Dat was nog niet gedaan."

Ook niet door Gerrit Komrij?

"Komrij kende nauwelijks Engels, en was bovendien erg slordig."

Aan Hamlet heb je een wel zeer uitgebreid notenapparaat toegevoegd. Was dat nodig?

"Ik wilde de lezer laten delen in wat de Hamlet-kunde in Engeland en daarbuiten sinds de achttiende eeuw heeft opgeleverd. Dat is fascinerende materie."

Je hebt uit veel talen vertaald: Engels, Frans, Duits, Italiaans, Spaans. Te veel volgens sommigen.

"Dat is wel erg kortzichtig. Uit hoe meer talen je vertaalt, hoe beter je wordt. Heb ik ook uit het Spaans vertaald? Dat herinner ik me niet." (In zijn prachtboek 'Natuur zal kunst nooit blijvend evenaren. De west europese poëzie in honderd gedichten' uit 1996 zijn vertalingen van negen Spaanse dichters opgenomen. MW)

Ben je tevreden met de plek die je hebt veroverd in de Nederlandse literatuur?

"Dat kan me niks schelen. Als ik al een plek heb veroverd, dan ben ik daar tevreden mee."

Hoeveel boeken van Lisette Lewin heb je gelezen?

"Drie of vier. Hoeveel heeft ze er geschreven?"

Tien.

"Dan heb ik er nog een paar te gaan." (Peter had vanaf 2013 tot haar dood in 2024 een LAT-relatie met Lisette. MW)

Tot slot een gedicht van Igor Streepjes, dat naar de stellige overtuiging van Artacula niet had mogen ontbreken in de bloemlezing van Gerrit Komrij.

"Moeilijk te rijmen zijn voor mij

de voor- en de achterzij

Van meisjes die strak zijn gespijkerbroekt.

Bekoord door hun sierlijke bilpartij

Laveer je gluurderig langs zij.

En wat zie je?

Weer een gezicht dat met de billen vloekt."

Mimi Garritsen, de nieuwe dame voor de cijfers

Camiel Hamans

“Ik heb nog nooit zo’n kort en leuk sollicitatiegesprek gevoerd,” vertelt Mimi Garritsen, de nieuwe medewerkster voor de financiële administratie van Arti. “Ik ontmoette Mieke Prinse, de directeur, samen met penningmeester John Graham, en voordat ik goed en wel thuis was hoorde ik dat ik al aangenomen was. Dat gebeurde vervolgens ook meteen.”

Voor Mimi zijn financiën en administratie niets nieuws, maar toch komt ze niet uit een wereld van boekhouden, geld en papier. “Ik ben ooit begonnen als inkoopster in de kledingbranche. Ik heb de Meester Koetsier Opleiding gevolgd. Dat was een HTS voor de modebranche en de kledingindustrie en zat op het Koningin Wilhelminaplein. Naderhand is die opleiding samen met de couture academie van Charles Montaigne opgegaan in de Hogeschool van Amsterdam, HvA. Ik koos voor de economische richting, zodoende zat ik als inkoopster op de

juiste plek. Mode was en is mijn passie. Ik heb dit werk elf jaar gedaan, maar na de geboorte van mijn kinderen, een zoon en een dochter, die nu al lang volwassen zijn, ben ik ermee gestopt. Ik moest voor mijn werk erg veel reizen en dat ging niet met jonge kinderen.”

Erfgoed

“Naderhand heb ik nog een keer mijn hart gevolgd en ben ik vanwege mijn interesse in erfgoed en kunst de opleiding gaan volgen aan de Reinwardt Academie. Dat heb ik gedaan van 2004 tot 2008. Met de kennis die ik daar opdeed, kon ik terecht bij het Rijksmuseum, waar ik inkoopster werd voor de Museumwinkel. Helaas ging het museum vanwege verbouwing in 2010 dicht en stond ik dus op straat. Mijn volgende baan was bij een veilinghuis van postzegels, munten en prentbriefkaarten. Daar deed ik de financiën. Dat bedrijf hield er op een gegeven moment ook mee op en dus moest ik weer op zoek. In de tussentijd werkte ik al bij een sociaal-cultureel centrum in Monnikendam, waar ik

Tekening: Mathilde MuPe

woon. Maar of de duvel ermee speelde, ook dat stopte. Toen kon ik in 2025 terecht bij de kunstuitleen in Zaandam. Daar ben ik zelf weggegaan toen het aantal uren minder werd. Gelukkig zag ik toen de vacature bij Arti.”

Biënnale

“Die baan leek me gemaakt voor mij. Alles waar ik van hou en waar ik ervaring in heb, komt hier samen: mijn financiële kennis, mijn liefde voor erfgoed en mijn belangstelling voor kunst. En dan nog in een organisatie waar de sfeer prima is. Met het erfgoed heb ik bij Arti natuurlijk niet direct te maken, maar dat je voor je werk een pand binnengaat waar Berlage je tegemoet komt, is heerlijk. En beeldende kunst, die is me met de paplepel ingegoten. Ik kom uit een milieu waar een grote interesse bestond voor kunst en cultuur. ‘s Zomers gingen we op vakantie naar Spanje. Alle grote steden en musea heb ik daar met mijn ouders bezocht. Als kind heb ik al uren door het Prado gedwaald. Toen ik voor mijn eindexamen aan het Casimir Lyceum in Amstelveen vakken moest kiezen voor het eindexamen, zat daar direct tekenen bij. Tekenen kan ik niet, maar de kunstgeschiedenis die erbij hoorde, daar draaide het me om. Elke twee jaar ga ik naar de Biënnale. Ik wil op de hoogte blijven van de nieuwste ontwikkelingen.

Mijn interesse beperkt zich niet tot beeldende kunst. Als kind en als meisje heb ik altijd aan ballet gedaan. Ik doe het nog. Elke week sta ik aan de barre en ik kan nog alle posities aan. Ik kwam vaak bij Papillon, de danswinkel hier vlakbij op het Rokin. Als kind liep ik er al langs om naar nieuwe balletschoentjes te kijken en die te kopen. Arti kende ik dus al jong.”

Foto: Josje Crince le Roy

Contributies

“Mijn taak in Arti is de volledige financiële administratie. Dus contributie innen, maar ook de salarisadministratie en alle debiteuren en crediteuren. Samen met de penningmeester en een extern bureau werk ik aan de jaarrekening en doe ik de financiële verslaglegging. De leden zien me dus niet zo vaak, ook al omdat ik in de nok verscholen zit, maar als het op contributies aankomt, horen ze van me.

Toevallig zijn er tegelijk met mij een aantal andere nieuwe medewerkers aangetreden. Dat is leuk, want iedereen is met enthousiasme en veel inzet begonnen. Daardoor hebben we hier een heel goede sfeer.”

Robert Weller en Ulrike Aussems

“Wij hebben al jarenlang een hechte band met Arti”

Erik Luermans

Foto's: Caroline Waltman

Op de Plantage Lepellaan tref ik Robert Weller en zijn vrouw Ulrike Aussems, die daar sinds twee jaar wonen. De inrichting van het appartement draagt zichtbaar veel herinneringen aan hun monumentale pand aan Keizersgracht 416 waar ze meer dan 40 jaar hebben gewoond en waar ze al die jaren hun ziel en zaligheid in hebben gestoken om de historische waarde ervan te behouden én te versterken. De overgang is groot maar voelt toch goed, de Plantagebuurt is nog steeds een mooie buurt; behulpzame burens, tram voor de deur.

Arti

En Arti? Ja, dat komt wel weer. Het is druk geweest met alles wat met de verhuizing samenhangt. Een recente, ongelukkige val van Ulrike tijdens een wandeling in de Voerstreek maakt dat een bezoek aan Arti nog even op zich moet laten wachten.

Robert erkent met een wat verontschuldigende lach dat hij om een uiterst praktische reden lid werd van Arti et Amicitiae. Hij zocht een mooie locatie voor zijn promotiefeest en een collega tipte hem. Robert en Ulrike werden lid in 1976, al is het lidmaatschap van Ulrike naderhand in een partnerlidmaatschap omgezet.

Zij kwamen er vaak eten, eerst samen, later met de kinderen. Als familie namen ze zoveel mogelijk deel aan de jaarlijkse feestelijkheden in de sociëteit. Robert was als chirurg, eerst bij de vermaarde Professor Ite Boerema in het Wilhelmina Gasthuis in Amsterdam werkzaam, daarna in het Andreas Ziekenhuis dat in 2004 ophield te bestaan. In 2006 ging hij met pensioen. Zijn pensioenfeest werd groots bij Arti gevierd. Barman Joep zei nog tegen hem na afloop dat hij nooit geweten had dat Robert zo'n beroemdheid was.

Bij deze gelegenheid kreeg hij van een hem onbekende Arti-kunstenaar een kleine ets in de handen gedruwd met de afbeelding van een doodgraver, met de woorden dat er ook bij goede chirurgen wel eens iets fout gaat. Helaas kan hij dit presentje, waar hij nog steeds om moet lachen, niet meer terugvinden.

Enmaal met pensioen werden ze meteen lid van het Arti-koor en zijn dat tot 2018 gebleven. Aan dirigente Janet de Langen hebben ze goede herinneringen, ze waren ook aanwezig bij haar afscheidsfeest in 2023.

Kunst

Het appartement van Robert en Ulrike laat veel van hun brede belangstelling voor kunst zien. Enkele werken van kunstenaar Christoph Aussems, de broer van Ulrike. Een kleine aquarel van Jan Aussems, de vader, wiens werk vooral in het familiehuis in de Voerstreek is opgeslagen. Landschappen en stillevens, portretten, vooral van bevriende kunstenaars en verbonden met herinneringen aan een specifieke gebeurtenis of aan hun reizen in Zwitserland en Frankrijk. Zelfs serieus omliggende kopieën van landschappen van Cézanne en Jan van Goyen ontbreken niet. In de achterkamer staat ook de ezel opgesteld waarop Robert aan zijn kleine schilderijen werkt.

Robert Weller benadrukt hoe ze zich verbonden voelen met Arti. Ook zijn oudste dochter heeft haar huwelijksfeest hier gevierd, laat hij me naderhand nog weten.

Robert Weller viert zijn promotiefeest in de sociëteit, 1976; rechts van hem zijn vrouw Ulrike Aussems, Foto: familiearchief

De man die Arti bedacht (2)

Roelof van Gelder

Zoals we in het vorige nummer van Artacula hebben gezien, werkte de Franse graficus André Benoît Taurel sedert 1828 als docent aan de Koninklijke Akademie in Amsterdam. Taurel, geboren in Parijs in 1794, was opgeleid tot graficus aan de Ecole des Beaux Arts aldaar. Nadat hij in 1818 de Prix de Rome had ontvangen, studeerde hij vijf jaar lang in de Eeuwige Stad. Daar sloot hij vriendschap met de veertien jaar oudere Jean Auguste Ingres. Deze toen al vermaarde kunstenaar tekende een portret van Taurel voor diens huwelijksdag. Die tekening is later uitgegeven als prent en sierde het omslag van Artacula nr. 36.

Charles Thévenin, portret van Benoît Taurel, olieverf op doek, particuliere collectie.

Prenons la plume

Taurel was op instigatie van koning Willem I uitgenodigd om te komen doceren in Amsterdam. In september 1838, tijdens een maaltijd ter gelegenheid van de opening van het Artismuseum, opperde Taurel als eerste het plan voor een kunstenaarsvereniging. Hij was voor onmiddellijke actie en sprak de woorden 'Eh! bien, prenons la plume'. Zo gezegd zo gedaan. Hij wist zijn collega's te enthousiasmeren en belegde in zijn huis aan de Nieuwe Prinsengracht een reeks vergaderingen over

dit plan. Eind 1839 was het zover. Toen vond de oprichtingsvergadering van Arti plaats in café De Karseboom in de Kalverstraat. De eerste voorzitter werd de schilder Jan Willem Pieneman. Als motto voor de sociëteit werd gekozen voor 'Gelijkheid, Openhartigheid en Vrolijkheid'.

De belangstelling van kunstenaars en liefhebbers was onmiddellijk groot. In 1840 waren er al 199 leden. Men besloot de leden in te delen in vier categorieën. Dat waren gewone, in Amsterdam levende kunstenaars, leden van buiten Amsterdam, kunstlevende leden en honoraire leden.

Honoraire leden

Voor die laatste koos men personen met prestige en geld (zoals leden van het koninklijk huis) en voor hen die een belangrijker rol speelden op het gebied van de kunsten. Hier zien we de invloed van Benoît Taurel, want zonder twijfel op zijn instigatie werd zijn vriend de beroemde Franse schilder Jean Auguste Dominique Ingres tot eerste honorair lid benoemd. Al had die nooit een voet op Nederlandse bodem gezet. Wel zal hij een fraaie oorkonde hebben gekregen, maar die is niet opgespoord.

Het aantal honoraire leden steeg snel. In 1845 waren het er al 92 op een totaal van 596 leden. De meeste honoraire leden die ook kunstenaar waren stamden uit Frankrijk. Behalve Ingres waren dat ook Delacroix en Ary Scheffer.

Taurel leidde een aantal begaafde leerlingen op onder wie twee van zijn zes zonen. Tot zijn werk behoorden portretten, onder andere van leden van het koninklijk huis (de koningen Willem I, II en III). Het is reproductiegrafiek; hij werkte dus naar door anderen geschilderde voorbeelden. Voor zijn portret van Wil-

lem II (naar een schilderij van Pieneman) werd hij benoemd tot Ridder der Orde van de Eikenboom (een Luxemburgse onderscheiding). Het portret van Willem III werd beloond met een ring met brillanten en een fraaie speld.

Ereplaats

Benoît Taurel overleed in 1859, enkele jaren nadat hij zijn taken had neergelegd. Hij werd begraven op de inmiddels al lang geruimde katholieke begraafplaats De Liefde. De baar werd gevolgd door de leden van de raad van bestuur van de Koninklijke Akademie en leden van Arti et Amicitiae. Ook zijn leerlingen liepen mee. Die zijn evenals hijzelf vrijwel vergeten. Maar zijn door Charles Thévenin, de directeur van de Académie de France in Rome geschilderde portret dook vier jaar geleden op een Franse veiling op. Dat was bij veilinghuis Aguttes in Neuilly sur Seine. Het werd verkocht voor 6000 euro. Eigenlijk zou dat schilderij een ereplaats in de Sociëteit van Arti moeten krijgen.

WILLEM DE EERSTE.
Koning der Nederlanden.
Koning der Belgische Nederlanden.

Benoît Taurel, portret van koning Willem I, staalgravure, Rijksprentenkabinet.

Er moet een begin met alles wezen!
Dienvolgens zijn de heeren Pieneman, Kruseman, Noyer, Letar van Elven en Taurel verzocht ter bijwoning van een bijeenkomst der door de heeren Pieneman, Kruseman Noyer, Letar van Elven en Taurel ingerichte en tot nog toe geenen President, geen vereenigingslocaal, geen Reglement, geen geld, geenen naam en, in flotsom, in het geheel niët bezittende Maatschappij.

Deze maal zal de vereeniging plaats hebben op donderdag den 19 dezer, in het huis n:19 op de minne prinsengracht over de stadstimmerstein en wel van 10 ure des avonds.

De onderwerpen van de beraadslagingen zullende waarschijnlijk moeten zijn: De keuze van eenen President - De keuze van eenen Redacteur des Reglements - De voorstelling van de namen der kunstenaars die men denken zal waardig te zijn in de sociëteit ingeleid te kunnen worden, dan zijn de heeren stichters verzocht, voor de vereeniging, daarover eens nate denken.

In afwachtinge dat de sociëteit eenen naam hebbe, zullen de heeren leden zich vereenigen onder de spreuk: = Nonbarstigheid, gelijkheid en vrolijkheid =, die de ware merktekens altijd geweest zijn van alle opregte kunstenaars vereenigingen en men kan al zien dat deze convocatie brief onder den invloed van voormelde spreuk geschreven is, anders zoude de Redacteur dezès de onbescheidenheid niët gehad hebben zoo eenen te denken, te schrijven en te zenden.

De heeren leden zijn daarenboven onderrigt dat zij daar inkr, papier, poemen, een kopje thee eenen glasje wijn en een sigaar zullen vinden.

De eerste convocatie om tot een Amsterdamsche kunstenaarsvereniging te komen (Arti-archief)

Artlid Konstantin Mindadze deelnemer aan Biënnale

Camiel Hamans

Foto: Konstantin Mindadze

Hoe eerbiedwaardig beide instellingen ook zijn, toch zullen weinigen een verband zien tussen Arti en de Biënnale. Ten onrechte, want Konstantin Mindadze, sinds 2007 lid van Arti, neemt namens zijn vaderland Georgië deel aan de 61e editie van de wereld-kunsttentoonstelling in Venetië.

Tweejaarlijks trekt de fine fleur van de beeldende kunst en de kunstcritiek naar Venetië. De Biënnale is immers niet alleen een staalkaart van wat en vogue is, maar geeft ook richting aan het beleid van grote musea en kapitaalkrachtige verzamelaars. Niet voor niets is er sinds de 60e Biënnale, die in 2024 gehouden werd, zoveel meer aandacht voor Afrikaanse kunst. De toenmalige curator, de Braziliaan Adriano Pedrosa, focuste namelijk op kunst die buiten het vizier van de gevestigde kunstcritiek en van de cultuurpauzen valt. En dus ook op ontwikkelingen in de postkoloniale wereld. Twaalf Afrikaanse landen namen deel met een eigen nationaal paviljoen, een record.

Mineur

Wie hierdoor gedacht had dat deze ontwikkeling zich zou voortzetten, vooral omdat de voor deze aflevering aangezochte curator Koyo Kouoh opgegroeid is in Kameroen en het nieuwe museum voor moderne kunst in Kaapstad zijn gezicht heeft gegeven, komt bedrogen uit. Het thema dat de helaas

voor de opening van de tentoonstelling overleden Kouoh aan de Biënnale meegaf 'In Minor Keys', in mineur, lijkt eerder te passen bij het politiek sombere wereldbeeld van deze jaren dan bij de vitaliteit die de beeldende kunst nu tentoonspreidt. Of bedoelde Koyo Kouoh met haar slogan dat we acht moeten slaan op de ondertonen van de heersende muziek.

Politiek rumoer

Als dat haar bedoeling geweest is, heeft haar oproep al voor de opening die begin mei plaats vond, weerklank gevonden. Er is bijna altijd in de geschiedenis van de Biënnale politiek rumoer geweest, maar dit jaar was het wel heel bijzonder. De Zuid-Afrikaanse minister van Cultuur, leider van de kleinste coalitiepartij, trok de inzending van zijn land voor de tentoonstelling terug omdat die te polariserend zou zijn. Installatie- en performancekunstenaar Gabrielle Goliath had een nieuwe aflevering in haar serie Elegy ontworpen, waarin onder meer een klaagzang opgenomen is ter herdenking van de Palestijnse dichter

Hiba Abu Nada, die in oktober 2023 slachtoffer werd van een Israëliësch bombardement op Gaza.

Ontziling

Dat zinde de minister niet, hoewel het juist de regering is waarvan hij deel uitmaakt, die Israël aanklaagt wegens genocide bij het Internationaal Strafhof. De partij van deze minister McKenzie, waaromheen al tijden een geur van belangenverstremgeling en winstbejag hangt, probeert goede relaties met Israël aan te knopen vanwege Israëls profijtelijke expertise op het gebied van waterontziling. McKenzie bereikte met zijn verbod het tegendeel van wat hij

beoogde. Niet alleen trok zijn beslissing wereldwijd media-aandacht, de Zuid-Afrikaanse inzending is nu, gesponsord door fondsen en particulieren, op een prominente plek elders in Venetië opgesteld.

De discussies rond de Biënnale beperkten zich niet tot de Zuid-Afrikaanse inzending. Het feit dat Rusland na twee keer geweerd te zijn nu weer wel mee mag doen, heeft tot zoveel boosheid en verontwaardiging geleid dat de jury die de Gouden Beer uitreikt, afgetreden is. Het publiek wordt nu uitgenodigd zelf te bepalen wie bekroond moet worden. Ook de deelname van Israël aan de expositie stuit op weerstand.

Argonauten

De Georgische bijdrage heeft niet tot rumoer in de pers geleid, hoewel daar voldoende aanleiding toe is. De inzending, getiteld 'Modern Argonauts, Georgia on the Crossroads', waarmee gezinspeeld wordt op de oude Griekse mythe van de Argonauten, die naar Colchis, nu Georgië, trokken om daar het Gulden Vlies te zoeken, valt uiteen in twee nauwelijks samenhangende delen. Ongetwijfeld het gevolg van het feit dat twee curatoren verantwoordelijk zijn voor de keuze. De ene, de in Parijs wonende Shalva Khakhanashvili richt zich voornamelijk op decoratief en figuratief werk, de andere, mede-curator Nino Metreveli, heeft meer interesse in conceptuele kunst. Hij zocht daarom contact met Mindadze (zie over hem Articula 32, maart 2025) en een collega die vergelijkbaar werk maakt.

Antireligie

Konstantin Mindadze, die in Georgië als een grootheid geldt, kreeg de vraag "heb je iets over Georgië". Het enige dat hij kon bedenken was zijn videosculptuur uit 2016 'Equilibrium of earthly nature', die geïnspireerd is op een oud Georgisch spreekwoord 'het evangelie verkondigen boven het hoofd van een wolf'. Dit spreekwoord betekent zoveel als iemand proberen te overtuigen wiens opvattingen gezien zijn aard onmogelijk te veranderen vallen. "Op de video zie je," vertelt Konstantin,

"een androgyn priesterfiguur, die staande voor een altaar met naast zich een liggende wolf, fragmenten uit de Bijbel leest, van Genesis tot Openbaringen. Tegen de onmannelijke hoofdpersoon rees meteen protest in Georgië want het beeld is zo strijdig met dat van de klassieke baardige pope, dat mijn werk bijna als in een reflex antireligieus genoemd werd. Het beeldverhaal heeft misschien iets weg van een onvoltooide duiveluitdrijving, maar de nadruk ligt voor mij toch eerder op de poreuze grens tussen geloof en onderwerping."

QR-code

"Mijn andere bijdrage aan de Biënnale, 'Blackwater', bestaat uit opnames van een performance uit 2019. Ik heb een lijkst gevuld met door pigment zwart gekleurd water. Hoe het oppervlak daarvan door kleine golfslagjes steeds verandert, heb ik in een video van ruim vijf minuten vastgelegd. Daaruit zijn negen stills gemaakt, die in een raamwerk geplaatst zijn, zodat het lijkt of je naar een steeds enigszins verschuivend plaatje van de kosmos kijkt, met telkens een net andere textuur en net ander pigment.

Jammer genoeg zijn op de Biënnale mijn video's niet te zien. Dat was wel de afspraak, maar de hoofdcurator vond het niet passend bij zijn decoratieve keuze. Dus hangen er nu wel twee reusachtige foto's en daarnaast een kleine QR-code, waarmee de bezoeker mijn video's op zijn telefoon kan afspelen." Of je van de grote installaties die Mindadze bouwt een goede indruk kunt krijgen op een zakformaat schermje, is nauwelijks voorstelbaar. Dus, hoewel de internationale pers dit niet opgemerkt heeft, toch ook in dit paviljoen een keuze die naar uitsluiting riekt.

Blackwater (2019), negen lambda prints (100 x 100) uit een videosculptuur.

Equilibrium of earthly nature (2016), videosculptuur, foto: Konstantin Mindadze

Het depot van Arti

Boudewijn Payens

Foto: Boudewijn Payens

Dat wij een depot hebben wist ik wel. Maar ik heb nooit geweten waar het zich bevond. Zo kan Arti een plek zijn waar men nog iets kan ontdekken. En tijdens een rondleiding gegeven door archivaris en collectiebeheerder Céline Oldenhage blijkt die ontdekking groter te worden.

185 jaar aan artefacten is er door Arti verzameld. De collectie is geïnventariseerd maar beperkt onderzocht. Het is voor Céline Oldenhage een nog onontgonnen terrein waar ze stukje bij beetje de sluier van oplicht. Ze toont ons enkele stukken. Oude tentoonstellingsaffiches, bijvoorbeeld, maar ook een afbeelding vers in de zachte vernis getekend op een nooit afgedrukte etsplaat. Daar blijken er meerdere van te zijn. Er zijn bovendien heel veel tekeningen in mapjes, maar vaak is onbekend wie ze gemaakt hebben. Grote namen zijn er echter ook, daar is de herkomst gemakkelijker vast te stellen. Aankopen werden vroeger ook wel gedaan. Later is men daarmee gestopt.

In 1967 heeft beeldhouwer Piet Kusters restauraties aan de houten beelden aan de gevel verricht. Mocht er een kwetsbaar deel zoals een hand beschadigd raken, dan is daarvan nu een kopie beschikbaar. Die liggen klaar in het depot. Sinds 1989 staan er echter kopieën van de originele werken van Franz Stracké aan de gevel.

Rookaanslag

Het depot is compact ingericht met schappen waar men ingelijst werk makkelijk in en uit kan nemen. Er zijn ladekasten om werk vlak op te bergen en zuurvrije dozen. Ruimtelijk werk is er minder. Zo is er een porseleinen fonteintje uit de tijd voordat het gebouw op het waternet werd aangesloten. Berlage heeft het ontworpen en het heeft inderdaad in Arti gehangen en indertijd dienstgedaan om de handen te wassen.

Verder bevat het depot onder meer ook een borstbeeld van Breitner gemaakt door Kees Smout, net als een houten sigarendoos in de stijl van de Amsterdamse school uit de tijd dat er nog gerookt werd. Veel schilderijen zijn toen onder de aanslag geraakt. Ook daar heeft Céline zich onlangs op gestort. Van de vernislagen blijft ze af, want dat is werk voor specialisten. Maar het verwijderen van alleen de rookaanslag levert al een heel ander beeld op.

Rondleiding

Céline is cultuurhistoricus. Ze is gespecialiseerd in de ontwikkeling van vroegmoderne kerkinterieurs van na de reformatie, zoals de niet ver van Arti gelegen Waalse Kerk, waaraan zij ook verbonden is.

Het depot wordt van tijd tot tijd geraadpleegd en sommige schilderijen heb ik al eens beneden zien hangen. Voor wie onderzoek wil doen is een inventarislijst beschikbaar, maar verdere uitwerking daarvan zou onze rijke geschiedenis beter zichtbaar maken.

Veel leden weten niet eens van het bestaan van het depot. Daarin kan verandering gebracht worden. De huidige conservator, Céline, wil belangstellenden graag rondleiden. Voor mij deed ze dat met veel betrokkenheid en dat terwijl ik te laat was voor mijn afspraak. Céline is niet de enige die zich met het depot bezighoudt, vrijwilligster Antoinette Frijns is wekelijks doende 'pareltjes' uit de vergetelheid te halen.

Céline met een deel van het door Berlage ontworpen fonteintje.

Willem de Zwijgerherdenking 1933

Antoinette Frijns

Foto: George Maas

24 april 1933 was de 400ste geboortedag van Willem van Oranje. Ter gelegenheid daarvan werden in dat jaar in het hele land diverse activiteiten georganiseerd. De officiële herdenking was op 24 april in Delft en werd gevierd met een defilé. Bij de festiviteiten lag de nadruk op cultuur, onderwijs en verbondenheid. Op de scholen werd uitgebreid aandacht besteed aan de betekenis van Willem van Oranje voor ons land.

Het diploma met de tekening van Westermann en Luns

Arti prijsvraag

De tweede voorzitter Huib Luns stelde in de vergadering van 31 januari 1933 voor de Maatschappij aan de viering te laten meedoen met een prijsvraag onder de leerlingen van de Amsterdamse lagere

en middelbare scholen door ze een tekening te laten maken. Het onderwerp moest verband houden met het begin van de 80-jarige oorlog. "De tekeningen zullen veel publiek naar Arti lokken", aldus Luns. Het voorstel werd aangenomen en het uitschrijven van de prijsvraag zou in de dagbladen worden vermeld.

Een door G. Westermann (de eerste voorzitter) en Luns versierde brochure waaraan de tekening moest voldoen, werd gedrukt. De grootte van het papier was bepaald op 30 x 40 cm. Op de achterzijde

moesten naam, school, klas en huisadres worden vermeld. De materiaalkeuze was vrij: potlood, krijt of pastel, inkt of waterverf. Eind mei kreeg Arti toestemming om de brochures aan

de scholen op te sturen. De gemeente zorgde voor de bezorging bij de openbare scholen, de bijzondere scholen ontvingen de brochures rechtstreeks van het kantoor van Arti.

120 lagere school-leerlingen en 129 leerlingen van de middelbare scholen zonden een tekening in. De tekeningen werden door een jury bestaande uit een afgevaardigde van de gemeente, vertegenwoordigers van diverse kunstinstellingen en drie kunstenaarsleden van Arti beoordeeld. De prijzen bestonden uit door Arti kunstenaars gemaakte kleine werkjes en voor de van enig tekentalent getuigende inzenders een diploma verlucht met een tekening van G. Westermann.

Expositie

Op 11 november werden in Arti op de expositie van alle ingezonden tekeningen de prijswinnaars bekend gemaakt. Alle inzenders waren uitgenodigd en de burgemeester en andere autoriteiten waren aanwezig. 11 kinderen kregen een prijs en 29 inzenders ontvingen een diploma.

De tot 26 december gehouden expositie werd druk bezocht. Op 21 november gaf Luns een rondleiding met uitleg over de tekeningen.

Aan de koningin als beschermvrouwe van Arti werd een portefeuille met de bekronde tekeningen en de tekeningen waarvoor een diploma was toegekend ter bezichtiging toegestuurd. Zij liet weten dat ze de tekeningen met belangstelling had bekeken.

Bronnen:

Archief Arti Jaarverslag 1933; notulen vergaderingen inv. nr. 32 - 33 en krantenartikelen.

ARTICULA

Artimagazine voor en van Artileden

COLOFON

Hoofdredactie:

Camiel Hamans

Eindredactie:

Willem van Beek

Redactie:

Josje Cringe le Roy, Kees Funke Küpper, Roelof van Gelder, Hans Kuiper, George Maas, Ronald Ruseler en Caroline Waltman

Medewerkers aan dit nummer:

Willem van Beek, Antoinette Frijns, Roelof van Gelder, Camiel Hamans, Sipke Huismans, Hans Kuiper, Erik Luermans, Celine Oldenhage, Boudewijn Payens, Ronald Ruseler en Monse Weijers

Fotografie:

Caro Bensca, Tom R. Chambers, Josje Crinice le Roy, Paul Dikker, Pieter van Geest, Stefan Kasper, George Maas, Konstantin Mindadze, Boudewijn Payens, Fenneke Voorsluis, Moniek Voulon, Caroline Waltman, Grace Wychowanska, Sarah Yang

Tekeningen:

Sonata Lepaitè, Mathilde MuPe

Vormgeving:

Timo de Groot, StudioS2B

E-adres:

artacula@arti.nl